

Kapitaali

2 / 2003

3	Pääkirjoitus: Pelailua
4	Kultin ja Salorannan kaksintaistelu
6	Onko elämää ilman todennäköisyyttä?
8	Tit-ti-tit-ti-tit-ti-tit-ti-tit-ti-kosh!
10	Yritystoiminnan uudet pelisäännöt
12	“Kimblekin on siistimpää”

Ekonomisti työelämässä:	14
Toisenlainen konsultti	
Afganistan, Afganistan, Afganistan	16
Kaksi erää ja tekninen tyrmäys	18
Sovinisti sanailee: Poikamiesepeli	20
Kimmoke: Käviköhän Anttoselle huonosti? ...	22

Julkaisija: KTTO ry - Kansantaloutieteen opiskelijat

Päätoimittaja: Markus Kanerva

Taitto: Tapio Pesola & Aleksi Moisio

Valokuvat: Mikko Forss

Avustaja: Katri Kivioja

Kirjoittajat: Faiz Alshail, Mikko Friman, Markus Kanerva, Matti Karvonen, Ville Kopra, Olli Koski, Anna Ollila, Tapio Pesola

Painopaikka: Yliopistopaino, huhtikuu 2003

Painos: 300kpl

Web: <http://www.helsinki.fi/jarj/ktto/>

Kiinnostuin yläasteella osakkeista niistä sen enempää tietämättä. Olin ymmärtänyt, että hyvään osakkeeseen sijoittamalla voi saada voittoa sijoitukselleen. Kerran välitunnilla marssin KOP:n konttoriin ja tiedustelin, kuinka voisin ostaa kaksi KOP:n osaketta. Intoni lopahti, kun kuulin välitysmaksuista, sillä rahaa minulla oli käytettävänä vain kahteen kymmeneen markan arvoiseen osakkeeseen.

Iän myötä olen alkanut suhtautua varauksellisemmin osakesijoittamisen autuuteen - taloudellisen riskinkaihtaja kun olen. Kerran kuultu ohje, “Sijoita vain sen verran kuin olet valmis häviämään”, on jäänyt ainiaaksi mieleeni ja kuullaan huuliltani, kun osallistun keskusteluun pörssistä. Omalla tavallaan pörssi on silti äärimmäisen kiehtova. Suuret rahat vaihtavat omistajaa. Syntyy voittajia ja häviäjiä. Ilmassa on todellista draaman tuntua.

Helsingin pörssin kuivakka todellisuus palauttaa taikaisin asian ytimeen: pörssi on markkinapaikka yrityksen liikkeelle laskemille osakkeille, joilla on kerätty rahoitusta yrityksen toimintaan. Kauppaa käyvät rationaaliset sijoittajat, jotka uskovat tietävänsä, mitkä osakkeet ovat nousussa.

Tulevaisuuden ennustaminen ei valitettavasti luonnistu meteorologeilta saati sijoittajilta. Kun yrityksen hyvää tulosta seuraa osakkeen syöksy pörssissä, on syytä hyväksyä todellisuus epärationaalisista talousyksiköistä.

Epäonnistuneita kauppoja voi yrittää paikata uusilla. Kun ei viimeksi voittanut ruletissa, ehkä nyt onnistaa. Tuplataan panokset! Tai kenties voitto osuu kohdalle viimeistä edeltävällä kierroksella. En tiedä kumpi tulee loppupeleissä edullisemmaksi, heroini vai uhkapelaaminen. Molemmathan stimuloivat aivoja yhtä voimakkaasti. Vaikutukset elämäänkin ovat osittain samoja: raha ja perhe katoavat, tilalle tulee riippuvuus.

Kaikki pelaaminen ei johda kuitenkaan turmioon. Kun pörssiä tarkastelee pitkällä aikavälillä, indeksit ovat aina nousseet. Pelaamisen makua löytyy myös opiskelusta: “Panostanko siihen, että professori kysyy tentissä tänä vuonna samat kysymykset kuin viime vuonna?” tai “Kumpaan tenttiin kahdesta kannattaa panostaa, jotta molemmista saisi hyvän tuloksen?”

Onnea peleihin ja kauppoihin! Älkääkä antako kesäauringon sulattaa arvostelukykyänne, sillä ei hymyilevä naama tai listautumisesite takaa välttämättä onnellista loppua.

Villin lännen romantisoituissa tarinoissa kaksintaisteluista voittajana selvisi nopein vetäjä. Kuninkaiden ajan Ranskassa haaste esitettiin valkoisen hanskan muodossa ja seuraavana aamuna kokoonnuttiin miekkojen kanssa utuiselle metsäaukiolle. Nyt aseiksi valittiin salkut ja paikaksi Kauppalehden NettiSijoittaja-kisa keskellä informatioviidakkoa.

Kapitaali haastoi viime syksyn mikrotaloustieteen syventävän kurssinluentoisijan, professori Klaus Kultin osakesijoittamiseen. Hänen vastustajakseen suostui valtiotieteiden ylioppilas ja opiskelijaelämän moniottelija Jussi Salonranta, joka tarttui innokkaasti tilaisuuteen havitella professorin päänahkaa.

Mittelö alkoi 7.4. ja se käytiin NettiSijoittaja-kilpailun säännöillä ja tarjoamissa puitteissa. Molemmilla oli käytössä kaksi salkkua, joiden kummankin lähtötilanne 50 000 euroa. Voittaja olisi yksinkertaisesti se, joka kasvattaisi osakekaupoilla eniten alkupääomaansa. Aikaa annettiin vajaa kolme viikkoa, 24.4. iltaan asti.

Professori Klaus Kultin erityisala on peliteoria ja siihen kuuluvat satunnaiskohtaamismallit, joita sovelletaan esimerkiksi työntaloustieteessä. Ylipäänsä satunnaiskohtaamismallit soveltuvat lähes kaikkeen kaupankäyntiin, jossa on kitkatekijöitä. Akateemisesta tietopääomasta ei kuitenkaan ollut Kultille hyötyä kilpailussa, sillä pörssi kauppa on reaali maailman tapauksista lähinnä täydellisen kilpailun teoreettista mallia.

Osakekaupoista Kultilla on hyvin vähän aikaisem-

paa kokemusta. Hänen oli opeteltava lukemaan kurssilistoja ja osakeinformaatiota kilpailua varten. ”Varma tapa hävitä on, kun koko ajan ostaa ja joutuu maksamaan välityspalkkioita”, Kultti tuumi kilpailun alussa ja päätti valita salkkuihinsa nousussa olevia osakkeita ja antaa ajan tehdä tehtävänsä. Hän muisteli lukeneensa, kuinka piensijoittajia arvostellaan siitä, että he ostavat laskussa olevia osakkeita, koska ne ovat halpoja. Kultti päätti toimia suursijoittajien tapaan ja ostaa 12 kuukauden aikana eniten nousseita osakkeita. Hänen ykkössalkkuunsa tuli puolet Aspoa ja puolet Elcoteq Networkia. Kakkossalkkuun hän valitsi Interavantia ja Marimekkoa.

Salonranta on ollut piensijoittaja koko elämänsä. NettiSijoittaja-kilpailukin oli hänelle entuudestaan tuttu. Kapitaalilin 1/2000 pääkirjoituksessa hän ihmetteli vallitsevaa innostusta osakekeinotteluun ja ennusteli jo silloin lopun alkua. Salonranta ei voi ainakaan Kulttiin verrattuna kutsua noviisiksi osakekaupoissa.

Salonrannan strategia oli panostaa varmaa tulosta tekeviin perusyhtiöihin, jotka palauttavat voittojaan osinkoina sijoittajille. Pelin aikana hän omisti Ameria, Fortumia, Nordeaa, Sampoja, Nokkaa, Konetta, UPM-Kymmenettä, Stockmania ja Huhtamäkeä. Viimeisinä päivinä ykkössalkussa oli noin 80 prosenttia Koneen

”Varma tapa hävitä on, kun koko ajan ostaa ja joutuu maksamaan välityspalkkioita”

B-osaketta ja 20 prosenttia Nokiaa. Kakkossalkussa Nokian oli korvannut Amer.

Ensimmäisen viikon jälkeen tilanne oli molempien osalta lohduton – kaikki salkut olivat miinuksella. Mutta pian alkoi tapahtua. Kultin kakkossalkku lähti 8 prosentin nousuun 15.4., ja nousu jatkui vielä 4,6 prosentilla seuraavana päivänä. Salonranta jäi spurtin ansiosta 3 000 euroa jälkeen.

Salonrannan salkut olivat kuitenkin jo aloittaneet varovaisen nousunsa. Pääsiäisen jälkeen Kultin paras salkku oli menettänyt arvoansa, ja Salonranta tuli rinnalle ja pusersi ohi molemmilla salkuillaan. Kultti ei ollut kuitenkaan sanonut viimeistä sanaansa. Kilpailun viimeisenä päivänä kakkossalkku nousi vielä 4,2 prosenttia ja Salonrannan kantaan.

Salonranta saa kiittää lopullisesta nousustaan Koneen B-osaketta, joka kasvatti arvoaan 5,7 prosentilla muutaman viimeisen päivän aikana. Salonrannan voittoa heltisi 313,44 euron erolla, kun Salonrannan parasta salkkua verrattiin Kultin parhaaseen. Jos salkkujen

yhteisarvo olisi toiminut mittarina, voittajasta ei olisi ollut pienintäkään epäselvyyttä. Salonrannan molemmat salkut olivat Kulttia parempia, ja Kultin huonoin salkku jäi miinukselle alle 50 000 euroon.

Salonranta paistoi tyytyväisyyttä voiton ratkettua: ”Kuuden prosentin tuotto molemmilla salkuilla kolmessa viikossa ei ole yhtään hullumpi tulos.” Menestyjä jäi kuitenkin kaivelemaan Nokian osavuositarkastuksen aiheuttama osakkeen kurssinousu, joka jäi häneltä hyödyntämättä kiireiden takia. ”Enemmänkin olisi voinut netota”, hän huomauttaa.

Kultti voivotteli ykkössalkkuaan, joka ei menestynyt ollenkaan. Toiseen hän oli sitä vastoin tyytyväinen. Kun hänelle selvisi tappion olevan lähellä, hän ehti jo epäillä Kapitaalain pestanneen joukkueellisen kilpailijoita ja valitsevan niistä parhaan vertailtavaksi. Professori Kultti ei antanut häviön lannistaa. Hän kohtosi päätänsä ja oli valmiina uuteen haasteeseen: ”Mutta eihän Kauppalehden kisa vielä ole ohi?”

PÖRSSI

Taloustieteen opiskelija törmää enemmän tai myöhemmin epävarmuuden ja todennäköisyyden käsitteisiin. Todennäköisyyslaskennan kursseilla oppiikin laskemaan todennäköisyyksiä.

Laskemalla ei kuitenkaan ratkea, millainen ilmiö todennäköisyys pohjimmiltaan on. Jonkinlaista ignoranssia edustava määrittely todennäköisyydelle löytyikasvatuspsykologian tenttikirjasta, jossa todetaan, että todennäköisyys on matemaattinen ilmiö. Toivotavasti samanlaisia sammakoita ei pääse ekonomistien suusta. Matemaattinen todennäköisyysteoria pyrkii tietenkin mallintamaan kyseistä ilmiötä, mutta itse todennäköisyys on jotain ihan muuta kuin matematiikkaa (jollei sitten kaikki olevainen ole matematiikkaa).

Sana todennäköisyys voidaan ymmärtää ainakin kolmessa merkityksessä: objektiivisessa, subjektiivisessa ja frekvensseihin liittyvässä merkityksessä. Objektiivinen merkitys on totuuden kaltaisuus, totuuden läheisyys, toden näköisyys. Todennäköisyyden objektiivinen merkitys ei ole käsitteen tavanomainen merkitys ja tätä tarkoitettaessa käytetäänkin usein termiä verisimilitudi (verisimilitude). Todennäköisyyden frekvensseihin liittyvä merkitys on Aristoteleen mukaan "sitä, mikä tavallisesti tapahtuu". Subjektiivisella merkityksellä ymmärretään uskottavuutta ja uskomukseen houkuttelevuutta.

Todennäköisyys ja satunaisuus liittyvät läheisesti toisiinsa. Todennäköisyyslaskennassa eli stokastiikassa harrastetaan satunnaisilmiöiden toteutumismahdollisuuksuuksien numeerista esittämistä. Todennäköisyyslaskennan matemaattinen aksiomatisointi oli yksi David Hilbertin (1900) esittämästä kuuluisasta kymmenestä matematiikan ongelmasta. Tämän ongelman katsotaan ratkenneen Kolmogorovin

ONKO ELÄMÄÄ ILMAN TODENNÄKÖISYYTTÄ?

Matti Karvonen

(1929) esittämän aksiomatisoinnin myötä, mutta stokastiikka sovelletun matematiikan alana kehittyi edelleen.

Matemaattisen todennäköisyysteorian kehittymisen taustalla on hyvin vahvasti vaikuttanut todennäköisyyden käsitteen subjektiivinen merkitys. Inhimilliseen tietoon, uskomukseen tai tietämättömyyteen liittyvää todennäköisyyden tulkintaa voi kutsua episteemiseksi tulkinnaksi. Taloustieteilijälle voi olla valaisevaa tietää, että episteemiseen tulkintaan pohjautuvan todennäköisyysteorian kehittymisen taustalla ovat vaikuttaneet taloustieteessäkin tunnetut suuret ajattelijat.

John Maynard Keynes (1921) esitti loogisen todennäköisyyden käsitteen, jossa todennäköisyys on puhtaasti looginen suhde hypoteesin ja evidenssin välillä - eli rationaalinen uskomuksen aste hypoteesin totuudenmukaisuuden ja evidenssin välillä. Tämä lähestymistapa on toiminut lähtökohtana nykyisen subjektiivisen todennäköisyyden tulkinnan kehittymiselle. Keynesin näkemys todennäköisyydestä oli puhtaasti looginen ja universaali. Frank Plumpton Ramseyn (1926) esittämä päätösteoreettinen todennäköisyyskäsite on subjektiivinen rationaalinen uskomus - eräänlainen vedonlyöntisuhde. Tällaisesta subjektiivisestä todennäköisyydestä voidaan puhua myös ainutkertaisen tapahtumien kohdalla, mitä kaikki todennäköisyysteorian harrastajat eivät tunnu hyväksyvän.

Todennäköisyyden fysikaalisen tulkinnan mukaan todennäköisyys on inhimillisestä tiedosta riippumaton jollakin oliolla oleva todellinen ominaisuus. Teorettisessa fysiikassa satunaisuus on aidosti olemassaoleva todellinen ilmiö, vaikka Albert Einsteinin oli sitä mieltä, ettei jumala heitä noppaa. Ilmiön selittäminen satunaisuudella onkin usein epätydyttävä ratkaisu. Satunaisuus ja selittämätön epäjärjestys on aina toiminut tieteessä tapahtuvan invariansien etsimisen lähteenä eikä determinismistä ole suinkaan hylätty. Deterministisen näkemyksen mukaan mikään ilmiö ei ole

aidosti satunnainen, sillä mikäli kaikki ilmiöön vaikuttavat tekijät voidaan täydellisesti tuntea, näennäisesti satunnainen ilmiö palautuu täysin deterministiseksi. Kaikki satunnaisuus on siten yksinomaan tietämättömyyttämme.

Deterministisen kannan hylkääminen johtaa siihen, että on otettava kantaa siihen, mitä satunnaisuus sitten on, jos se ei ole tietämättömyyttämme. Toistaiseksi ei ole kyetty löytämään tyhjentävää vastausta siihen kysymykseen, onko jollakin oliolla ex ante -ominaisuus (dispositio) olla satunnainen vai onko satunnaisuus vain havaittava ex post -ilmiö, joka on olemassa vasta kun satunnaiskoe suoritettu. Ilmiön havaitsemisen ja olemassaolon ristiriita ei ole vain filosofien tai fyysikkojen jonninjoutavaa problematisointia vaan käytännön ongelma, johon useinkin törmää. Todennäköisyyslaskennan käytännön sovelluksien ongelmana onkin usein, ettemme a priori voi tietää, mikä on mahdollista ja mikä ei. Tilastotieteen peruskurssilta tuttu frekventistinen todennäköisyys ei ota kantaa todennäköisyyden episteemiseen tai fysikaaliseen luonteeseen. Se ole käsitteenä sen ongelmattomampi kuin todennäköisyyden subjektiivinen tulkinta, koska frekvenssit ovat usein tapauskohtaisia ja riippuvat käytettävästä referenssijoukosta. Suhteellinen osuus ei todellakaan ole sama asia kuin todennäköisyys, vaikka jotkut vannoutuneet frekventistit niin haluaisivatkin uskoa. Matemaattisesti frekventistinen todennäköisyys on tyhjentävästi määriteltä vain äärettömästi toistettavissa oleville toistokokeille. Todennäköisyyden laskusäännöt ovat onneksi riippumattomia siitä, miten itse todennäköisyys filosofisena ilmiönä tulkitaan.

Taloustieteessä tyypillinen ongelma on valintaongelma niukkuuden vallitessa. Valintaongelman ratkaisemiseksi on tehtävä päätöksiä. Taloudelliset päätökset perustuvat inhimilliseen tietoon, joten päätösprosessin tarkastelemiseen on luontevaa liittää episteeminen todennäköisyystulkinta. Taloustiede tut-

kii päätösprosessia sekä deskriptiivisenä kuvauksena että normatiivisena ongelmana. Valitettavasti jotkut ekonomistit onnistuvat sekoittamaan normatiivisen ja deskriptiivisen teorian siten, ettei esitetty teoria ole enää oikein kumpaakaan.

“Elämää on siis ilman todennäköisyyslaskentaakin...”

Päätöksenteon tilanteeseen liittyvää epävarmuutta voidaan mallintaa myös muuten kuin todennäköisyysteorian avulla (esim. summaan logiikkaan perustuvat sumeat päätökset). Eräs kiinnostavimmista uusista lähestymistavoista normatiiviseen päätösteoriaan löytyy Gilboalta ja Schmeidleriltä (ks. esim. *Econometrica* no.1/2003, pp. 1 - 26, myös kritiikkiä teorian soveltuvuudesta), jotka tarkastelevat päätösongelmia olemassaolevaan informaatioon pohjautuen käyttämättä stokastiikkaa.

Elämää on siis ilman todennäköisyyslaskentaakin, vaikka todennäköisyyksien laskeminen voi joissakin käytännön tilanteissa helpottaa elämää aika lailla. Itse todennäköisyyden ongelmallisesta käsitteestä emme taida kuitenkaan päästä eroon vaikka haluaisimmekin - mutta ehkä ekonomisti haluaisi lakaista senkin maton alle muiden ikävien roskien seassa.

Tämä tarina on tosi. Vain nimet on muutettu. Opiskelijatoverimme ei halua nimeään tai vuosikurssiaan julkisuuteen, mutta kokee, että hänen tarinansa ansaitsee yhtä kaikki tulla kerrotuksi. Näin ehkä muut voisivat välttää hänen virheensä.

Kaikki alkoi keväällä 1999, kun Markku (nimi muutettu) heräsi it-huumaan. Tätä oli omiaan edesauttamaan läheisen ystävän ansaitsema helppo raha F-Securen osakeannilla. Samaan aikaan ennakkoperintöä siunaantui varttuneiden sukulaisten taholta noin 12 000 vanhaa oravannahkaa. ”Nuorelle miehelle tuollainen summa oli suuri. Olin juuri päässyt ensimmäisten kesätyö-palkkojen ja aikuismaisen rahan käytön makuun. Nyt kun sitten kerralla eteen ilmestyi 12 000, niin äkkiä sitä iski jarrut päälle ja ajatteli, että tätä ei nyt haaskata, vaan sijoitetaan. Riski ei tuntunut suurelta.”

Elettiin suurinta it-huumaa aikoja ja osakemarkkinat kävivät kuumina. Kupla pullistui pullistumistaan. Vähän touhua seurannan nuorukaisen itsevarmuus sijoittajana oli huipussaan. Samaan aikaan listautui nm-listalle ”kiinnostava” it-firma. Listautumisesta pidetyssä yrityksen esittelytilaisuudessa Markulle kristallisoitui visio, jonka mukaan Nettipaja (nimi muutettu) olisi nyt takuvarma sijoitus.

Markku jonotti aamuhämärässä muiden mukana Nettipajan osakeantia ja merkkasikin osakkeita lähes koko perinnöllä. ”Tuntui, että nyt se tästä lähtee. Parikymppisenä se sijoitushuuma oli aika tarttuvaa. Sitä pyöritteli ajatuksia utopistisissa skenaarioissa ja teki laskelmia siitä, kuinka paljon voittoa onnistuisi saamaan.”

Pudotus taivaista tuli sitäkin nopeammin. Nettipajan suuret odotukset katosivat ennen joulua erään pahamaineisen investointivirheen mukana tuuliin, ja osakkeen arvo romahti ennennäkemätöntä vauhtia. ”Sijoituksilla ei olisi ostanut enää edes kunnollista illallista kunnan ravintolasta. Kaikki meni.”

”Pidin osakkeita vielä kaksi vuotta paremman toivossa, kunnes päätin luopua ja otin ulos sen mitä sain. Taisivat rahat mennä baarissa samana Itana.” Markku ei kuitenkaan menettänyt uskoaan. Hän vain päätti, että ensi kerralla täytyisi olla varovaisempi. Markku pääsi opiskelemaan kansantaloustiedettä. Hitaasti opintojen myötä uskoo markkinoihin nousi ja samalla myös

“Nettipajan suuret odotukset katosivat ennen joulua erään pahamaineisen investointivirheen mukana tuuliin...”

itseluottamus talouden suuntien aistimiseen kasvoi. Kesätöiden jälkeen rahaa poltteli jälleen lompakossa ja kiusaus lähteä uudelleen koettamaan taitojaan kävi suureksi. ”Illat luin talouslehtiä, Kauppalehti ja Taloussanomien tulivat tutuksi. Töistä pystyi seuraamaan reaaliaikaisesti kurssien vaihtelua.”

”Työnkuvan kautta tulivat myös warrantit tutuiksi. Niissä oli mahdollisuudet suuriin voittoihin. Kesän jälkeen kurssit tuntuivat olevan kuopassa, joten päätin sijoittaa kaiken liikenevän.” Ja Markku sijoittikin lähes 2500 euroa - yhden kortin varaan. Tuo kortti oli Nokia. ”Piti saada vähän jännitystä työpäiviin. Kiinnostusta vain voittomahdollisuus.”

”Warranttien arvo määräytyy suoraan valitun yrityksen kurssin mukaan, mutta se vaihtelee selkeästi enemmän. Yhtenä päivänä arvo saattoi nousta kolmekymmentäkin prosenttia. On uskomaton fiilis tietää saaneensa useita satoja euroja yhdessä päivässä tekemät-

tä mitään.” Huuma vei taas mukanaan. Syksyn edetessä kaikki näytti jo hyvältä, kunnes markkinat pettivät Markun toistamiseen. Pettymys oli suuri, kun pari kuukautta leikkiin lähdöstä, Nokia julkisti tiedot kännykkäteollisuuden odotuksia huonommista tulevaisuudennäkymistä. Kurssi laski, warrantit sukelsivat. Romahdus ei toki vastannut Nettipajaa... ”Mutta kyllä se kirpasi. Ei voi kieltää.”

Samaan aikaan opintotuen takaisinperintä pakotti kotiuttamaan sen sitä oli jäljellä. ”Takkiin tuli ehkä parisataa euroa, joten huonomminkin olisi tietenkin voinut käydä.” Seuraavien kahden viikon aikana kurssi 75 prosenttia - korkeammalle kuin aiemmin. Nähtävästi Nokiaan kuitenkin yhä luotettiin markkinoilla. Warranttien muutoksesta Markku ei tosin tässä vaiheessa enää halunnut tietää mitään.

”Oppirahat tuli maksettua, mutta perkele. Jos olisi vähän odottanut, mutta ei...” Markku huokaisee. Se oli taas lähellä. Ehkä ensi kerralla.

Kymmenessä vuodessa pörssiin listautuneiden yritysten määrä on kaksinkertaistunut. Yhdessä markkinoiden jatkuvasti lisääntyvän globalisoitumisen tämä on johtanut lukuisten suomalaisyritystenkin kohdalla uudelleenarviointeihin. Kun yhä useampia merkittäviä liiketaloudellisia päätöksiä tehdään kansainvälisen kilpailun ja sijoittajien painostuksessa, herääkin kysymys siitä, millä – jos millään – arvopohjalla yritykset ratkaisujaan tekevät.

Osuuspankkiryhmän tutkimussäätiö järjesti seminaarin, jonka aiheena on yritysten moraali ja hallitusten rooli toiminnan valvonnassa. Puhujiksi oli jälleen keran kutsuttu arvovaltainen joukko suomalaisia silmäätekeviä sekä tällä kertaa myös belgialainen huippuasiantuntija seminaari aiheen saralla. Kallvikin auditorio täyttyi pääasiallisesti tärkeännäköisistä keski-ikäisistä pukumiehistä.

Osuuspankkiryhmän pääjohtaja Antti Tanskanen lausui ensimmäiset sanat. Nyt alkava tilaisuus oli 14. osuuspankkiryhmän järjestämä ajankohtaisia ja yhteiskunnallisia asioita käsittelevä seminaari. Puheessaan hän viittasi niin tuoreisiin tapahtumiin kuin laajempiin muutoksiin yritystoiminnassa. “14 vuoden aikana paljon on muuttunut. Alueellinen tasapaino esimerkiksi järkkyy pahasti lamavuosina.” Omistus on hajaantunut ja sen seurauksena yritystoiminnan tavoitteista ei hallituksissa enää vallitse entisenlaista yksimielisyyttä. Tämän lisäksi vastuunjaosta on tullut aikaisempaa epäselvempää.

Pääjohtaja otti esille kvartaalikapitalismin maihinnousun. Omistajat vaativat yhä enemmän omaa etuaan. Optiojärjestelyillä ja erilaisilla avainhenkilöiden palkitsemisjärjestelmillä pyritään sitomaan toimivaa johtoa yrityksen arvon nousuun, josta tuntuu tulleen toiminnan päätarkoitus monella alalla. Samalla työntekijöitä saatetaan irtisanoa massoittain vuosineljänestulosten pitämiseksi markkinoiden odotusten tasolla.

Georg Ehrnrooth (vuorineuvos) puhui jopa yritystoiminnan luottamuspulasta, johon Enronin ja Worldcomin kaltaiset skandaalit ovat johtaneet. Hyvää hallitusta ei Ehrnroothin mukaan kuitenkaan luoda lisäämällä sääntöjä vaan vastuuntuntoisella johtamisella. “Loppujen lopuksi huijata voi aina, olivat lait mitä tahansa.” Tärkeämpää onkin hänen mielestään valita asiantuntevat ihmiset hallitukseen. Ehrnrooth korostaa myös, että omistuksen hajaantuessa ei saisi unohtaa vähemmistöomistajia, vaan kaikkien edut tulisi ottaa huomioon.

Marco Becht (Université Libre de Bruxelles, professori) aloitti puheenvuoronsa selittämällä amerikkalaisten, mannereurooppalaisten ja brittiläisten yrityshallintokulttuureiden eroja. Manner-Euroopan blockholder-mallissa on tyypillisesti vain yksi tai muutama hallitseva omistaja. Mallin hyvinä puolina Becht mainitsee omistuksen keskittymisen suoman tehokamman valvonnan, mutta pitää sen haittoina vastaavasti omistajamuutosten vaikeutta sekä sisäpiirien syntymistä. Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa tyypillisempi hallintotyyppi, widely held corporation, koostuu puolestaan useammasta tasa-arvoisemmasta omistajasta. Tämän mallin hyvinä puolina Becht pitää riskin laajempaa hajontaa, mutta korostaa, että samalla myös vastuu hajoaa useammalle taholle.

Bechtkin mainitsee tuoreet skandaalit ja ottaa esille Sarbanes-Oxley -asetuksen, joka ollaan Yhdysvalloissa ottamassa käyttöön ja jonka tarkoituksena ehkäistä vastaavat väärinkäytökset tulevaisuudessa. Ensisijaisesti vastuu kaikista toimista ja tiedonannosta pitäisi Bechtin mukaan kuitenkin pysyä toimivalla yritysjohdolla. Hänenkään mukaansa väärinkäytöksiä ei voida ehkäistä vain valvontaa lisäämällä, vaan yritystoiminnan läpinäkyvyyttä lisäämällä.

Becht on mies, joka tietää, mistä puhuu. Eurooppa on seuraamassa Yhdysvaltoja ja uusimassa yritysjohdtoa ja tilinpäätöksen laatimista koskevia säädöksiään,

ja Becht on vähän ennen seminaaria ollut esittelemässä EU-komissiolle näkemyksiään asiasta.

Risto Tainion (HKKK, professori) toteaa yritysten toimintaympäristön muuttuneen hektisemmäksi. Tasapainoilu lyhyen aikavälin tuottovaateiden ja pitkän ajan kehityksen välillä on osoittautunut vaikeaksi. Markkinatkin ovat muuttuneet. Ennen toiminta oli selkeästi tuotantokeskeistä, kun taas nykyään yritykset ovat entistä useammin vain investointikohteita. "Osakkeista on tullut rahaa", toteaa Tainio ja jatkaa: "Tehokkuuteen pyrkiminen on hyvä aluksi, mutta pidemmällä aikavälillä se voi johtaa lyhytnäköisyyteen ja yrityksen voimavarojen loppuun kulumiseen." Loppujen lopuksi pelkkä kilpailijoiden kiinniottaminenkaan ei riitä vaan olisi kyettävä säilyttämään tietty erilaisuuden aste toiminnassa. "Johdon tehtävä on myös keksiä uusia ideoita, ei vain seurata kilpailua."

Hannu Niilekselä (KPMG, tj) otti kantaa siihen, pystyvätkö valvojat valvomaan. Hänkin toi esille tuoreen Enronin tilinpitokandaaliin ja sen, kuinka valvonta tässä tapauksessa oli todella pettänyt. Alunperin energiafirmana aloittanut yritys laajentui 90-luvun lopussa nopeasti tradingtoimintaan ja osti kaikkea, mistä oli mahdollisuus tehdä rahaa. Parhaimmat sopimukset olivat aina sellaisia, jotka voitiin kirjata tuloiksi heti, vaikka ne jäisivätkin myöhemmin toteutumatta. Kirjanpitojärjestelyin saatiin pitkään näyttämään siltä, että asiat olisivat kunnossa, mutta lopulta kaikki kaatui omaan mahdottomuuteensa. Samalla keinotekoisesti ylhäällä pidetyn osakkeen arvo romahti.

Useimmat toimet olivat kyllä kirjanpitoteknisesti laillisia, mutta silti kyseenalaisia ja tulosta vääristäviä. "Amerikkalainen malli on, että kun noudatetaan sääntöjä, niin toimitaan oikein", tokaisi Niilekselä. Tässä mielessä Sarbanes-Oxley -asetus on hänen mukaansa oikeilla jäljillä lisätessään sanktioita, vaikkei se Niilekselän mielestä olisikaan täydellinen.

Seminaarissa pehmeämpiä arvoja edusti Helsingin

hiippakunnan piispa Eero Huovinen, jota oli pyydetty puhumaan omastatunnosta yritystoiminnan oikeellisuuden valvojana. Vuoden 1995 parhaaksi puhujaksikin valittu Huovinen oli esiintyjänä täysin omaa luokkaansa. Hän ei tyytynyt olemaan piirtoheittimen takana, vaan tuli seisomaan yleisönsä eteen.

"Valvoa voi periaatteessa kolmella tavalla: seuraamusten uhalla, lailla tai omallatunnolla."

Ensimmäisissä kahdessa hän näki eniten heikkouksia. Seuraamusten valvoessa olennaista on, millaisia vaikutuksia valinnoilla ajatellaan olevan ja keihin ne kohdistuvat. Ongelma syntyy myös, kun pohditaan, mille periodille sattuva näköy harkinnassa otetaan huomioon. Lakien ja sääntöjen valvonnan hyvä puoli on niiden selkeys ja yhtenäisyys. "Toisaalta harkinta hämärtyy kuuliaisuuden tiellä", toteaa Huovinen, "juutalaisvaino liikin oli lain turva." Omantunnon ongelma on se, että se on aina henkilökohtainen ja voi paatua. "Mikään kolmesta ei yksinään riitä", oli Huovisen lopputeesi.

Tarvitaan niin lakeja ja säädöksiä, julkisuuden ja tilintarkastajien tuomaa seuraamusten valvontaa kuin omaatuntoa hallitusten tehdessä ratkaisujaan. Vastuullisia yrityksiä ei kuitenkaan luoda pakottamalla, vaan huijareille ja huolimattomille jää aina tilaa. Säännökset ovatkin lopulta lopuksi vain rankaisun perusteita.

Kapitaali sai käsiinsä todellisen löydön – Yrityspeli Kapitalin. Hopeinen laatikko sisälsi ruotsalaisalkuperäistä olevan 1980-lukulaisen sijoittamis-pelin. Pelin vetovoimaa ja todellisuus pohjaa kutsuttiin testaamaan neljä eri alojen opiskelijaa. Kutsu otettiin innostuneesti vastaan ja toisena pääsiäispäivänä pelaajat kokoontuivat uuden tuttavuuden ääreen kristallikruunun loisteessa.

Kansantaloustieteen analyyttistä osaamista edusti 5. vuoden opiskelija Tapio. Oikeustieteen ylioppilas Laura toi peliin lakinaisen jämpää 4 ole-musta. Kirjallisuustieteen opiskelija Aino osoittautui pelitilanteiden tarkaksi tulkitsijaksi. Matista leivottiin voittajaa jo ennen lämmittelykierrosta, sillä marraskuussa rahoituksesta valmistunut kauppa-korkeakoulun kasvatti työskentelee analyyttikkona pankkiiriliikkeessä.

Pelin ideana on kiertää lääkemukin näköisellä nappulalla lautaa ympäri ja ostaa ja myydä osakkeita. Eniten 600 markan alkupääomaa kasvattanut voittaa. Jännitystä peliin tuovat ennakoimattomat tapahtumat (esim. ”Keskossa toteutetaan hyvin voimakas, kuluttajaystävällinen organisaatiomuutos. Saat pankilta 20 mk jokaiselta Keskon osakkeelta.”) ja valtiovarainministeriö-kortit (esim. ”Diskonttokorkoa korotetaan. Kurssit laskevat. Vakuuksien arvo alenee. Maksa 20 mk jokaisesta osakekirjastasi.”) Pelaaja voi joutua myös mm.

kurssiromahdus- ja suhdannemuutosruutuuihin. Osakekurssin määräävät 13 kurssilistaa, jotka käännetään kun-kin pelaajan heittovuorolla. Listat sisältävät 26 pelissä mukana olevaa osaketta, ja listat on laadittu pelintekijän mukaan siten, että niissä näkyvät talouselämän nousut ja laskut noin 10 vuoden ajanjaksolta.

Osakekirjat ovat kopioita aidoista 1980-luvun alun osakkeista. ”Saako lisäpisteitä, jos tietää näiden nykyiset nimet”, Laura kysyi Kansallis-Osake-Pankin osake kädessään. Huvittuneisuutta herättivät myös yrityskuvaukset, kuten ”Nokia on monialayritys, jonka toi-

minta jakaantuu kymmeneen teollisuusryhmään” tai ”Skop-rahoituksen ammattitaitoinen henkilökunta, pitkälle kehitetty tekniikka, laajapohjainen asiakaskunta ja riittävä toimintavolyymi varmistavat yhtiön kilpailukyvyyn ja kannattavuuden myös tulevaisuudessaakin”.

Ennen peliä tutustuttiin tarkasti sääntöihin ja sovittiin epäselvistä kohdista. Matin ehdotuksesta suostuttiin siihen, että yrityskauppoja voi maksaa myös osakkeilla. Jo tässä vaiheessa kummas-tusta herätti sääntö, jonka mukaan pelaaja joutuu maksamaan 20 markan osingon joutuessa toisen pelaajan omistaman yrityksen ruutuun. ”Osinkojen pitäisi olla suhteutettu kurssiin”, pelaajat arvostelivat yhteen ääneen.

Varsinainen mitteli aloitettiin muutaman harjoitus-kierroksen jälkeen. Peliajaksi määritettiin tunti ja suu-

rimman varallisuuden haltija julistettaisiin voittajaksi. Parhaimman alun sai Aino. Hän pääsi aloitusruudussa ostamaan vapaasti osakkeita pelin alhaisimmalla kurssilla. Toisella kierroksella Laura sai todellisen onnenkantamoisen: hän päätyi pörssiromahdusruutuun ja sai

ostaa osakkeita puoleen hintaan kurssien muutenkin ollessa alhaalla. Mattikin pääsi nauttimaan kohtuullisista alennuksista pariin kertaan. Kaikkein huonoonnisin oli Tapio, joka joutui alussa ostamaan kovaan hintaan. Pelin edetessä noppien silmäluvut siirsivät hänen nappulaansa tylsältä yritysruudusta toiseen.

Pelin 54. minuutilla Matti käänsi vuorollaan kiinalaisen ravintolan ruokalistaa erehdyttävästi muistuttavan punaisen kurssilistan. Kurssit olivat taivaissa. Kun vielä heittoliikekin oli kohdallaan, hän pääsi pankkiruutuun lunastamaan osakkeensa ja peli oli ratkennut. Matti julistettiin voittajaksi 7940 markan varallisuudella. Toiseksi tuli Aino, 3450 markkaa. Laura sai kasaan 2440 markkaa ja viimeiseksi jäi Tapio, 0 markkaa. Hän keskittyikin lopussa vain varallisuutensa kadottamiseen - tai kuten hän asian ilmaisi: ”Niinhän te luulette, mä olen vaan siirtänyt mun rahat teidän huomaamatta Caymansaarille.”

Kapital sai pelaajilta tylät arviot. ”Kimbekin on siistimpää!” kommentoi Matti. ”Ihan kiva peli, mutta en pelais uudestaan”, arvioi Laura ja peräänkuulutti peliin mukaan lain pitkä kouraa. Nykytekniikalla hänen mielestään peliin olisi ehkä voinut saada lisä ytyä. Tapio kaipasi täydellistä sääntöremonttia, jotta peli olisi

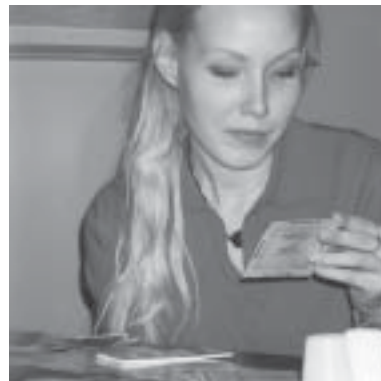

kiinnostavampi: ”Tässä ei voinut taktikoida mitenkään, jopa konkurssissa onnistuminen oli vaikeaa.” Pelin yksinkertainen kulku, johon ei itse pystynyt vaikuttamaan, ei selvästikään tarjonnut haasteita Tapiolle.

”Mä päätin jo heti alussa ostaa Ålandsbankenia”, totesi Aino ja jatkoi kuvailemalla, kuinka Monopolissakin hänellä on selvät preferenssit siitä, mitä katuja hän havittelee. ”Joihinkin katuihin ja näköjään osakkeisiinkin vaan kiinnity.” Kuinkakohan moni piensijoittaja on epäonnistunut sijoituksiin samasta syystä? Aino toi arviossaan esiin myös, että sijoittaminen oli riskitöntä, sillä aina tiesi korkeampien kurssien olevan tulossa. Matti puolestaan olisi halunnut peliin esimerkiksi useampia ruutuja, joista olisi saanut ottaa velkaa. Markkinat olivat hänestä muutenkin jäässä. ”Kaikki osakkeet menivät ylös tai alas samaan tahtiin.”

Mikä ratkaisi voiton? ”Halvalla osti ja pääsi myymään kalliilla just ennen loppua”, analysoi Mattia. ”Eiku armoton know-how”, heitti Tapio väliin. ”No, sovitaan nyt sitten niin”, hymyili Matti.

Kapital-pelistä ei ole haastajaksi Monopolille. Pelissä on toki ajatuksen poikasta, mutta aivan loppuun asti pelin kulkua ja sääntöjä ei ole mietitty. Markkinoille laskettu tuote on raakile, mutta siitä huolimatta pelin on uskottu pörssihenkisytyksellään ja kimaltelevalla kannellaan houkuttelevan ostajia. Kapital on aikansa lapsi.

TOISENLAINEN KONSULTTI

Anna Ollila

Lea Rantanen valmistui maaliskuussa 1982 ekonomistiksi Helsingin yliopistolta. Samalla viikolla Tasavallan presidentti Urho Kekkonen joutui sairaalaan ja pääministeri Koivistosta leivottiin presidentti. Elettiin muutoksen aikaa vahvasti politiikan värityksessä yhteiskunnassa. Naisasiain puolestapuhujat olivat vasta heräämässä henkiin, porvareille ei ollut tilaa opiskelijapolitiikassa ja kansantaloustieteen laitoksella elettiin marxilaisissa tunnelmissa. Tuoreen ekonomisti Rantasen pitkäaikainen järjestötyö naisasioiden puolesta palkittiin tasa-arvosihteerin työpaikalla Espoon kaupungissa.

Opiskelun hurmos

Rantasen tarina ei ehkä ole niitä tavallisimpia. Itälukion käyneenä kolmen lapsen äitinä hän aloitti kansantaloustieteen opinnot, jotka kestivät yhteensä seitsemän vuotta. Hän keskittyi opinnoissaan ekonometriaan ja makrotaloustieteeseen ja luki sivuaineenaan valtio-oppia. Kiinnostus ekonometriaan heräsi lähinnä professori Ahti Molanderin kannustuksesta. "Opiskelijoiden mielipide siihen aikaan oli, että Molander opettaa kännissä paremmin kuin muut selvänä", Lea Rantanen nauraa.

Opiskelijaelämään kuuluivat pitkät keskustelut opiskelijatovereiden kanssa kuppiloissa ja käytävillä. Rantanen toimi myös aktiivisesti Unioni Naisliiton toiminnassa mukana ja oli todellinen 70-80-luvun feministi. "Aloittaessani lukemaan kansantaloustiedettä en uskonut mihinkään. Olin koko ajan eri mieltä - olen edelleenkin. En koskaan uskonut, että ihminen on rationaalinen ja tekee rationaalisia valintoja. En uskonut hyvinvointiteoriaa, jota laitoksella opetettiin." Rantanen pahoittelee, että opiskelijoiden mielipiteitä ei kuunneltu lähes ollenkaan. Hymyilyä herättäviä muistoja tulee mieleen muutamiakin: "Muistan kerran, kun vastasin tenttiin niin kuin itse ajattelin. Vastasin, että tenttikirjassa sanotaan näin, mutta itse olen tätä mieltä. En päässyt läpi."

Opiskeluajoista ovat jääneet mieleen myös taululle tuhartavat, epäselvästi puhuvat professorit sekä hahmottomat massaluennot. Rantanen naurahtaa hyväntuulisesti kertoessaan kokemuksestaan massaluennolla: "Tuli hurja olo jälkeensä, kun kerran luennolla kysyin, että entä kehitysmaiden köyhät, tekevätkö nekin rationaalisia valintoja? Professori

vastasi, että nälkärajan alapuolella olevat eivät kuulu kansantaloustieteen piiriin." Oli opittava ajattelemaan itsenäisesti ja luottamaan omiin mielipiteisiin. Rantanen vertaa kansantaloustieteen opiskelua suureen seikkailuun: "Mietin, että mihin tämä oikein johtaa. Vaikeiden asioiden oivaltaminen oli hyvin palkitsevaa."

Lea Rantanen on kriittinen opintoihinsa liittyen, mutta hänen olemuksestaan ja äänensävyystään kuuluu kuitenkin perimmäinen tyytyväisyys saatuun koulutukseen. "Ajattelun välineet ovat analyttisemmät kuin muilla valtiotieteilijöillä. Siitä on ollut hyötyä työelämässä." Rantasen mielestä filosofia olisi sopinut hyvin kansantaloustieteen rinnalle sivuaineeksi. "Nyky maailma on kamalan arvoton. Ikään kuin toimitaan jollakin ihmeellisellä tekoälyllä. Jos joku asia näyttää joltakin, niin sitä pidetään faktana. Arvomaailma on aivan hukassa. Filosofia voisi antaa jämäkkyyttä ja syvyyttä toiminnalle."

Koulunpenkiltä työelämään

Kirjoittamisesta innostunut nuori nainen teki opiskeluaikana osa-aikatöitä Demari-lehden toimituksessa ja lauttasaarelaisen pikaveneitä maahantuovan yrityksen myyntipuhissa. Opiskelun ohessa hän myös kirjoitteli ja valokuvasi lehtiin freelancerina. Lopputyö liittyi naistutkimukseen ja sukupuolijakaumiin. "Gradulla oli vaikutusta työelämään sijoittumisen kannalta, sillä se määritteli, mistä olin kiinnostunut." Rekrutointi tulikin puhelinsoitolla jo ennen valmistumista. Espoon kaupunkiin oltiin perustamassa tasa-arvosihteerin virkaa, jonka uranuurtajaksi Rantasta pyydettiin.

Rantanen tutki työssään pääasiassa tasa-arvon toteutumista Espoon kaupungin viroissa. "Työ oli kivaa. Siinä sai vapaasti oppia." Viimeistään vuonna 1990 alkaneessa espoolaisessa 'Työnarvioinnin kehittämistutkimuksessa' yliopistossa opituille regressio- ja faktorianalyysillekin löytyi käyttöä, ja opiskelun merkitys selkiytyi entisestään. "Olen ollut hirveän tyytyväinen ekonomistin taustaani. Oppimistani kovista tutkimusmenetelmistä on ollut minulle hurjasti hyötyä työelämässä." Tutkimuksen valmistuttua 1994 Rantasta pyydettiin kouluttamaan ja luennoimaan ympäri maailmaa. Tasa-arvoasioista keskusteltiin aktiivisesti. "Kävin jopa Oxfordin yliopistossa luennoimassa, se oli varmaan urani huippuhetkiä", Rantanen naurahtaa leppoisasti. Keikkaluonteinen luennointi ja kouluttaminen alkoivat häiritä työtä Espoon kaupungilla, ja vuonna 1995 Lea Rantanen irtisanoutui tehtävistään ja siirtyi vuonna 1993 perustamaansa JopiArvio Oy:hyn.

Elämän pakkaamista Lea Rantasen perustama JopiArvio on konsulttiyritys, joka tekee palkkauksen uudistamista eli arvioi työn vaativuutta ja määrittää sitä vastaavan palkan ja kehittää henkilökohtaista

“...nälkärajan alapuolella olevat eivät kuulu kansantaloustieteen piiriin.”

palkkausta ja tulospalkkausta. "Työni on ollut sellaista, että siinä on vuorotellut koulutus, tutkimus ja kirjoittaminen, nyt myöhemmin myös konsultointi. Kolme ensimmäistä ovat kulkeneet käsi kädessä läpi elämäni." Rantanen kertoo innokkaasti projektuluonteisista työtehtävistä, joissa asiakkaille räätälöidään yksilöllinen työn vaativuuden arviointipaketti. "Hyvät asiakassuhteet ovat tärkeitä. Osasta asiakkaita on tullut ystäviäni."

Rantanen katselee kirkkain silmin tulevaisuuteen: "Asiakkaamme ovat mielenkiintoisia, ja on kiva saada tehdä keskenään hyvin erilaisia projekteja. Oma yritys antaa lisäksi vapaat kädet työaikojen suhteen." Rantanen on hyvä esimerkki siitä, että nuoruudessa virinnetä ajatuksia voikin toteuttaa monella tavalla. "Ajattelin nuorena, että olisi kiva olla vaikka jossain pankissa huutelemassa, että nyt pitää tehdä devalvaatio. Kerroin joskus kavereille, että haluaisin jakaa ihmisille ovelta ovelle rahaa. Oikeastaan nyt teenkin sitä kun teen palkkauudistukseen liittyvää konsultointia."

Lea Rantanen peräänkuuluttaa opiskelijoita pitämään kiinni muutamista opiskelun ulkopuolisista harrastuksista, mitä ne ikinä ovatkaan. "Kansantaloustieteen arvomaailma on niin sekava. Harrastuksen myötä ajatusmaailma on tukevammalla pohjalla." Hänelle rakas kirjoittamisharrastus ei ole missään vaiheessa unohtunut työelämän pyörteisiin. Rantanen on työn ohessa kirjoittanut kaksi kirjaa ja useita artikkeleita erilaisiin julkaisuihin. "Ajattelin valtiopöytäkirjoittajan sanoin, että nyt pakataan!" Pakkaamisella Rantanen tarkoittaa sitä, että kirjoittaa vaikkapa kirjaksi sen, minkä tietää. "On niin paljon tietoa, mitä voisi jakaa toisille."

A F G A N I S T A N ,
AFGANISTAN, AFGANISTAN
Faiz Alsuhaïl

Tennispalatsin taidemuseossa esillä oleva näyttely 3x Afganistan kertoo valokuvien ja videopätkien avulla elämästä sotien repimässä Afganistanissa. Se käsittelee talebanien aikaisen hallinnon julmuuksia ja maan jälleenrakentamista. Lisäksi se valottaa uusia ja yllättäviä puolia parrakkaista fundamentalisteista. Ennen kaikkea näyttelyssä on kuitenkin kysymys valokuvan mahdollisuuksista ja heikkouksista kuvata ilmiöitä, tapahtumia ja todellisuutta.

Näyttely sisältää kolmeen eri ryhmään jaettua materiaalia. Suomalainen Hanna Weseliuksen valokuvat käsittelevät tavallisten afgaanien – lähinnä naisten ja lasten - elämää sekä Afganistanin jälleenrakentamista. Maan alla pitkään toiminut afganistanilainen naisten ihmisoikeusjärjestö RAWA on valokuvannut ja filmannut salaa näyttelyssä esillä olevaa materiaalia talebanien rangaistuksista. Oman erikoisuutensa näyttelyyn tuovat kandaharilaisessa valokuvaamossa otetut valokuvat, joissa taleban-taistelijat poseeraavat – henkensä uhalla - sateenkaaren väreissä kylpevissä valokuvissa kukkakimput tai aseet kädessään.

Näyttelyn valokuvat osoittavat, että vaikka yksi kuva voisikin kertoa enemmän kuin tuhat sanaa,

käsitys todellisuudesta voi jäädä hyvin yksipuoliseksi. Yhden kohteen tarkentaminen johtaa väistämättä toisen asian sumentumiseen. Weseliuksen kuvista välittyy positiivinen kuva afgaanien tilanteesta: reippaat ja nauravat lapset istuvat koulussa opettelemassa lukemaan, värikkäisiin vaatteisiin sonnustautuvat tytöt leikkivät keinun ääressä. Naisopettajien silmistä heijastuu ylpeys ja vahva itsekunnioituksen tunne. Monet heistä ovat matkanneet satoja kilometrejä jalan, aasin selässä tai bussin kyydissä saadakseen opettajankoulutusta.

Weseliuksen kuvissa esiintyvät afgaanit ovat kuitenkin pääosin Shamshatoon pakoilaisleirillä Pakistanissa. Hänen Kabulissa otettamissaan kuvissa naiset peittävät kasvonsa burkhaan. Lapsilla ei näy kirkkaanvärisiä vaatteita eikä hymyilevä tyttöluokka odota oppitunnin alkavan. Vaikka ääri-islamilainen kuri ei enää vallitsekaan Afganistanissa, uusiin rutiineihin ja tilanteeseen tottuminen vie aikaa. Avustusjärjestöjen auttava käsi ei ulotu maaseudun jokaiseen kolkkaan, ja moni leskinainen saa elantonsa kerjäämisestä. Muutos ei tapahdu hetkessä.

RAWA:n tallentamat valokuvat ja videomateriaali teloituksista ja rangaistuksista ovat surullista

"Näyttelyn valokuvat osoittavat, että vaikka yksi kuva voisikin kertoa enemmän

katseltavaa. Yli kymmenen vuoden ajalta dokumentoidut ihmisoikeusrikkomukset kaikessa julmuudessaan saavat ihmettelemään median vähäistä kiinnostusta asiaan. Samalla ne antavat taleban-liikkeen jäsenistä raakalaismaisen, miltei eläimellisen kuvan. Niiden rinnalla on mielenkiintoista tarkastella taleban-taistelijoiden muotokuvia, joissa he poseeraavat kameralle kukkakimppujen, rannekellojen ja aseiden kanssa. Monien muotokuvien taustalla komeilee valtava juliste sveitsiläisestä alppimajasta. Huolimatta fundamentalistisen oppisuuntansa säännöistä kuvien taistelijat halusivat ikuistaa itsenä ja ystävänsä samaan kuvaan, vaikka kiinnijääminen olisi merkinnyt peruuttamatonta tuomiota.

Talebaneilla oli järkyttävistä hirmuteoistaan ja totalitaristisesta kulttuurin valvonnastaan huolimatta halua tavoitella kauneutta. Turhamaisuus ja diivailu – niin erikoiselta kuin se muotokuvissa näyttää - olivat julmien taistelijoiden salattuja puolia. Sitä ei olisi pelkistä teloituskuvista arvannut.

Yrjö Vartian ansiosta viini- ja tiedeiltaa ei ainakaan voinut sanoa tylsäksi. Ilmassa olivat ainekset kunnan tappeluun.

“Ei kannata tulla tänne esittämään miten hieno tutkimus sulla on, kun et tiedä mistä puhut.”

“Jos herra esimies ei kuuntele, niin minä rupean aggressiiviseksi.”

“Toi on pelkkää filosofista höpinää!”

Laitoksellamme tehdään Suomen parasta taloustieteellistä tutkimusta? Ihan kaikki eivät näytä olevan samaa mieltä. Tämä selvisi 24.4. KTTO:n ja laitoksen järjestämässä Viiniä ja tiedettä –illassa. Laitoksen esimiehen Vesa Kanniaisen avauspuheen jälkeen saatiin kuulla kaksi esitelmää laitoksella tehtävästä ajankohtaisesta tutkimuksesta. VTT (väit.) Essi Eerola puhui kansainvälisten ympäristösopimusten neuvottelusta ja ratifioinnista. Tutkimuksella pyritään mm. selittämään, miksi sopimuksissa on nk. minimikoalitiovaatimuksia, joiden perusteella sopimus tulee voimaan vasta kun jokin vähimmäismäärä maita on ratifioinut sen. VTL Juuso Vanhalan esitys käsiteli teknistä kehitystä ja työttömyyttä. Vanhala asetti kyseenalaiseksi “tuhon profettojen” ennustukset, joiden mukaan tekninen kehitys aiheuttaa pysyvää massatyöttömyyttä. Mallien antamat tulokset tosin näyttävät ikävästi riippuvan täysin lähtöoletuksista, tai Vanhalan sanoin “detaljeista”.

Varsinaisen shown järjesti kuitenkin ekonometrian professori Yrjö Vartia, joka ei epäröinyt tivata täsmällisyyttä käsitteiden käytössä. Näin ollen “vihreä” maa sopimusneuvotteluissa on sellainen, joka reaalisesti kärsii saasteista, eikä sellainen jonka hallitus vain on aatteiltaan vihreä. Toisaalta myös käsite “tekninen kehitys” sai täsmällisemmän sisällön tenttaamisen jälkeen. Suurin jänne tilaisuudessa muodostui teoreettisen ja empiirisen taloustieteen ympärille. Vartia ei hyväksynyt teoreettisten mallien yksinkertaistuksia, ja toisaalta teoreetikot eivät pitäneet tarpeellisena mallien muuttamista, jos tarkoituksena on tarkastella vain tiettyä ilmiötä.

Sananvaihto oli paikoin kitkerää. Vaikutti siltä, että Vartialta välillä unohtui, ettei teoreettisia malleja ole aikomustakaan “fitata” mihinkään dataan. Tällöin puheet 10 tai 50 toimialan mallintamisesta ovat turhia. Toisaalta teoreettisen mallin tulokset pätevät tällöin vain ja ainoastaan mallimaailmaan, mikä usein tuntuu unohtuvan taloustieteilijöiltä ja poliitikoilta, kuten Vartia huomauttikin. Olisi helppoa leimata Vartian esittämä kritiikki vain yksinäisen toisinajattelijan jupinaksi. Toivottavasti tätä ei kuitenkaan tehdä, koska ilman syntyynyttä kiivasta sanailua tiedeillan antama kuva kansantaloustieteestä olisi melko surullinen ja - sanotaan se nyt - tylsä.

Pidetyt esitelmät vain vahvistivat kuvaa kansantaloustieteestä ekonomistien mallileikkinä. Tieteen tekemistä näyttää olevan “sofistikoituneiden” mallien väsäminen, ikään kuin oltaisiin rakentamassa jonkinlaista höyrykonetta. Essi Eerola vielä paljasti, että malli on periaatteiltaan hyvä, mikäli se vahvistaa vallitsevat ennakkokäsitykset ilmiöstä. Eli tutkimuksen tulos on etukäteen selvä, ja pitäisi vain keksiä miten siihen päätyisi. Näinkö meillä tiedettä tehdään? Nykyinen teoreettinen työ vaikuttaa lähinnä monimutkaiselta laskuharjoitukselta. “Kun lähtökohdat mallissa ovat nämä, niin katsotaan miten käy.” Missä on oikea teoria ja teoretisointi? Emeritusprofessori Jouko Paunio on esittänyt*, että taloustieteessä tutkimus etenee kolmen portaan kautta. Ensin talouden toiminnasta on oltava visio, sitten tämän vision pohjalta aletaan teoretisoida ja vasta viimeiseksi teoria mallitetaan. Mielenkiintoisia visioita ei olla tähänastisissa tiedeilloissa kuultu. Tekisi mieli puhua taas oppihistorian merkityksestä ja vaihtoehtoisten (siis neoklassiselle) koulukuntien mielenkiintoisuudesta, mutta ehkä on parempi jättää se nyt tekemättä.

Toivottavasti viiniä ja tiedettä saa kiivailusta huolimatta jatkoa. KTTO:n järjestämistä tapahtumista se on ehdottomasti mielenkiintoisimpia. Ja muuten, kiistelystä ei kannata järkyttyä, se nimittäin on vain tosiasiallinen sisältö sille, mitä juhlapuheissa nimitetään “tiedeyhteisön itsekriittisyydeksi”.

*) J. Paunio: Mietteitä makrotalousteorian perusteista. Kansantaloudellinen aikakauskirja 4/1999.

, vuosia ja kiloja takaperin, jolloin kohdalleni menestystä naisten keskuudessa. En tarkoita tällä sitä, että olisin kyennyt tekemään kumppaneitani tai itseäni onnellisiksi. Menestys oli lähinnä määrällistä. Minuuteni keimaili naiseudelle tietyllä viehätysvoimalla, jota alitajuisesti osasin käyttää hyväkseni. En toiminut mielestäni mitenkään viekkaasti, saati

pettäen. En valehdellut lukuun ottamatta niitä läpikuultavia juonia, joita naaraille kuuluu punoa ja jotka heidän mielestään ovat sitten, ahh, niin imartelevia.

Useimmat naiseni ovat olleet ajatuksissani oman minuuteni yläpuolella. Pidin heitä itseäni parempina, mutta kuitenkin käytin heitä hyväkseni. En koe olleeni tunteeton, sentimentaalisuuteni vain kohdistui omaan persoonaani. Etsin valloituksen kohteita, onnistuin, ja se tuotti minulle mielihyvää. Oliko saamani tyydytys eroottista vai pönkittyneen itsetunnon aiheuttamaa, se lie nee lopulta yhden tekevää. En kyennyt tuolloin

näkemään rakkaudessa mitään konkreettista toimitusta suurempaa, en ymmärtänyt välittää syvällisyyksistä saati viimeisistä itkuista.

Lopullinen unohtaminen oli minulle helppoa, suorastaan vapauttavaa, ei siis tuskallista. Näin sain jonkinlaisen romanttisen saavuttamattomuuden leiman, mikä taas oli omiaan poikimaan uusia seikkailuja. Kliseemäisesti ilmaistuna, Camus'ta vapaasti mukailen, ystävättäriälläni oli yksi yhteinen piirre Napoleonin kanssa - he luulivat onnistuvansa siinä, missä muut olivat epäonnistuneet. Mistähän tuokin viehtymys johtuu? Ken tietää, kertoo...

Olin peluri. Naiset olivat hauskoja pelikumppaneita ja tätä pyörää, joka ainakin tuntui viattomalta oli hauska pyörittää heidän panostuksillaan. Pelasin siis, mutta korrektisti, kirjoittamattomia sääntöjä noudattaen. Vaihdoin toki usein osaa, mutta itse näytelmä pysyi muuttumattomana. Tiesin naaraiden hylkivän liian päämäärähakuisia uroksia. Ymmärsin, että ensin oli keskusteltava, hivenen avauduttava, oltava tunteellisia, sitten helliä ja jne. jne...

Joskus olin niin syvästi eläytyneyt osaani, että kykenin jopa osittain uskomaan itseäni. Eipä siis kumma, jos vastanäyttelijättärenikin esittivät roolinsa hekumoivan innoituksen vallassa. Osa ystävättäristäni pyrki ymmärtämään minua ja se toi heidän antautumisensa jälkeiseen ahdinkoon ripauksen surumielisyyttä. Toiset taas olivat tyytyväisiä todetessaan, että kunnioitin pelin sääntöjä ja vaivauduin hivenen puhelemaan, ennen kuin ryhdyin tekoihin. He olivat parempia - haastavampia, kokeneempia. He siirtyivät kursailemattomammin suoraan tosiasioihin. Heidän kustannuksellaan sain tyydyttää seksuaaliset haluni sekä lisäksi vielä itserakkauteni, joka kerta kerralta sai lisää todisteita kyvyistäni.

Tulin suuriluuloiseksi. Minun oli vaikea kuvitella nai-

sen voivan kuulua kenellekään muulle, sen jälkeen kun hän oli hetken ollut minun. Vannotin naarailtani lupauksia ikuisesta uskollisuudesta ja tämä vala, jolla he sitoivat itsensä, samalla vapautti minut. Kun sain taas olla näennäisen varma kiinnityksistäni, saatoin hyvillä mielin uudelleen turruttaa välimme. Mitkään takeet eivät kuitenkaan anna lopullista ja kattavaa varmuutta, joten vakuuttautuminen on aloitettava jokaisen yksilön kohdalla alusta. Toisaalta kun sitä tekee kyllin usein, pääsee nauttimaan ns. suurtuotannon eduista, harjaantuu, eikä aikaakaan, niin sanat alkavat pomppia kielelle itsestään ja niitä seuraa refleksi: ottaa vaikkei haluakaan, muotojen vuoksi, siitä sivusta. Ja kun alkuun pääsee, niin mikään ei ole helppoudessaan vaikeampaa kuin olla ottamatta myös sitä mitä ei loppujen lopuksi edes halua.

“Toisaalta kun sitä tekee kyllin usein, pääsee nauttimaan ns. suurtuotannon eduista...”

Minun oli vaikea luopua useimmista naisistani ja pidin siis yllä useita yhtäaikaista suhteita. Miksi? Vika ei ollut sydämeni suuruudessa eikä liioin tunteideni konstruktiossa. Milloin joku ystävättäreni väsyi odottamaan ja alkoi vihjailla lopullisen eron mahdollisuudesta, silloin minä astuin lähemmäksi, tein myönnytyksiä ja

panin suulliset sulosoluni liikkeelle. Kun sitten sain heidän sydämensä taas väräjäämään sekä kaunokkinsa kukkimaan olivat lume-emootioni tehneet tehtävänsä. Omat tunteeni olivat tietynlaista eronuhan aiheuttamaa levottomuutta, pelkoa että minuun kohdistuisi yksi rakkaus vähemmän. Kun sain taas olla varma toisen rakkaudesta, unohdin hänet ja kaikki oli hyvin. Takaisin valloittamani tunne palasi taakaksi taakkojeni joukkoon. Ainoa aito mielihyvä, jonka saatoin näissä lemmenseikkailuissa kokea oli kiitollisuus siitä, että kaikki sujui hyvin ja minä sain olla rauhassa.

Näyttipä tunne-elämäni miten sekaiselta tahansa, sen lopputulos oli ilmeinen - sain pidetyksi hengissä kaikki minuun kohdistuneet tuntemukset käyttäkseni niitä hyväkseni milloin mieleni teki. Vaadin siis noina aikoina kaikkea, maksamatta itse mitään. Häpeäkö? Ehkä. Anteeksi ex-ystävättäreni! En minä pahalla... ette muuta voineet kuin paeta.

Kimmoke tulee tästä lähtien olemaan vakiopalsta, jonne lukijoilla on mahdollisuus kirjoittaa lyhyesti ajatuksiaan jostakin edellisen lehden artikkelista. Myös uusia aiheita voi tuki ottaa esille. Kirjoituksia ei julkaista nimimerkillä.

KÄVIKÖHÄN ANTTOSELLE HUONOSTI?

Y.Y Anttonen totesi jutussaan “Äänestä tai käy huonosti” (Kapitaali 1/2003) Suomen työttömyyden perussyiksi SAK:n palkkapolitiikan. Lisäksi hän voivottelee suomalaisen keskiluokan pientä kokoa ja huonoa toimeentuloa eli alhaisia palkkoja. Anttonen mielestä työttömyys-ongelma tulisi ratkaista siten, että duunareiden palkkoja laskettaisiin jotta he lähtisivät pesemään pyykkiä ns. “ydinryhmään” kuuluvien ihmisten koteihin. Tuohon “ydinryhmään” kuuluvat vain koulutetut ihmiset, sellaiset kuin Vesa Vainio, ja lisäksi tietysti Anttonen itse.

Anttonen mielestä Suomessa ei arvosteta koulutusta, sillä palkkaerot ovat liian pienet. Työttömyyskin johtuu juuri siitä, että on niin hyvät palkat! Eiku pienet! Eiku... Tämän tasoiseen argumentointiin ei viitsi sen tarkemmin vastata. Mainittakoon silti, että Espanjassa on samanaikaisesti Euroopan korkeimpiin kuuluvat työttömyys- ja tuloeroluvut.

Eipä jäänyt epäselväksi se, miksi “Äänestä tai käy huonosti” -jutun kirjoittaja halusi pysytellä nimi-merkin takana: yhtä sekavaa yhteiskunta-analyysia saa hakea kirveen kanssa.

Ville Kopra

YLIOPISTOPAINON MAINOS TÄHÄN!

er'Pokeri'

Pokeri